

*„Azért vagyunk a világon, hogy valahol
otthon legyünk benne”*

Tamási Áron

Bajnok Béla bronzplakettje Pilisvörösvár
betelepülésének 300. évfordulójára

OTTHON A VILÁGBAN

Honismereti könyvsorozat

Szerkeszti:
Fogarasy Attila

FOGADJ SZÍVEDBE

Portrékötet négy pilisvörösvári képzőművésről

Bajnok Béla
Bihari Sándor
Cserőháti Kovács István
Gáborházi Károly

Pilisvörösvár, 2010

A könyvet létrehozta a Vörösvári Újság
szerkesztőségének alkotóközössége:
Fogarasy Attila, Hidas Ildikó, Pócsi János,
Török István, Várhegyi Ferenc

Szerkesztette:
Fogarasy Attila

Reprodukciók:
Török István

Nyelvi lektor:
Szeitz Teodóra

Kiadta:
a Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület

ISBN 978-963-06-7281-8

A Pilisi Alkotó Kaptár Egyesületről

Ennek a könyvnek a kiadója a Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület. Tudni kell rólunk, hogy 2007 szeptemberében alakultunk meg 15 fővel. Támogató és szervező munkánkkal igyekszünk tenni azért, hogy a fővároshoz közel, a pilisi régióban is pezsgő kulturális és művészeti élet alakuljon ki.

A PAKE nemcsak a képzőművészeket tömöríti magába, hanem írókat, költőket, előadóművészeket és olyan lelkes polgárokat is, akik ugyan nem művészek, de a művészet szerelmesei és a művészet ügyének a pártolói. Sikeresen működnek felnőtt és gyermek színpadaink is.

Céljaink megvalósítása során a művészet és a kultúra terjesztésével bekapcsolódunk az országos és az európai vérkeringésbe.

Ez ügyben eddig két pályázatot hirdettünk: „A Biblia éve 2008” és a „Radnóti év 2009” címűt, melyeknek számos résztvevője volt a határon túlról is.

Közös feladatunknak tartjuk még a pilisvörösvári születésű vagy itt élt művészek emlékének ápolását: verses kötetek, antológiák, portrékötetek kiadását és kiállítások rendezését.

Ebben a portrékötetben négy pilisvörösvári kötődésű művészt mutatunk be, akik mindannyian az egyesület tiszteletbeli tagjai.

Czeglédi Gizella

A Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület elnöke

A szerkesztő előszava

„...édes Hazám, fogadj szivedbe, / hadd legyek hűséges fiad!” – írja, jajdulja, zokogja József Attila „Hazám” című versében. Ez az őszinte kitárulkozás, ez a lángoló hazaszeretet, a sorsközösség feltétlen vállalása, a nemzethez, néphez való hűség vallomásszerű kinyilatkoztatása nem kivételes a magyar irodalomban, de József Attila – és a hozzá hasonlóan nehéz sorú-sorsú költők – verseiben szólal meg a leghitelesebben és a legszerethetőbben. Példaadóan, követhetően is egyben.

Felvállalva a nagy szavakat, úgy gondoljuk, e portrékötet négy megidézett művészt egész életükben ugyancsak az az olthatatlan vágy hajtotta-hajtja, hogy ez a tenyéryi kis haza, és ezen belül is a még szűkebb lakóhely-haza befogadja, elismerje, tisztelje, dédelgesse őket. Ezért választottuk a kötet címének József Attila idézett verssoraiból a legszebb, legőszintébb, a gyermeki és anyai szeretetre lemeztelenített legigazabb szavait: „...fogadj szivedbe...”

A négy művész közül három nem Vörösvár szülötte, s bizony keményen meg is küzdöttek azért, hogy az itteni közösség befogadja, elfogadja őket. Mindnyájan Kelet-Magyarországról érkeztek hozzánk: Bajnok Béla Gyuláról, Bihari Sándor Debrecenből, Cserőháti Kovács István a Tisza-tó melletti Poroszlóról.

De ugyanígy meg kellett küzdenie Gáborházi Károly édesapjának, Gertner Viktornak is, hogy Németországból hazatérően megtalálja helyét Vörösváron, és ez az útkeresés-helyke-

resés tán a gének általi üzenetben volt jelen fiának személyiségében is.

Akárhogy is volt, van, lesz: ők most már végérvényesen, kitörölhetetlenül vörösváriak: HOZZÁNK TARTOZNAK, VÉRÜNKKÉ VÁLTAK.

Azzal a reménnyel bocsátjuk útjára e szerény kötetet, hogy az Olvasók is szívükbe fogadják Őket.

Fogarasy Attila

Pilisvörösvár, 2009. december havában

Bajnok Béla

„Szerintem amit az ember nagyon akar, egy
kicsit mindig sikerül!”

Bajnok Béla

Bajnok Béla életrajza

A ma is alkotó szobrászművész 1937-ben, Gyulán született, és ott töltötte gyermekkorát. Három fiát egyedül nevelő édesanyja a nagy szegénység, sok nélkülözés ellenére szerető családi háttérrel biztosított számukra.

Már tizenévesként a művészetek vonzották, ezért iskola után – ahol kitűnő tanuló volt – képzőművész körbe kezdett járni. Főleg festett, de egyre inkább érdekelni kezdte a szobrászat, hogy mi lehet egy kőben, egy kőből. Tanárai, sőt, oda látogató budapesti művészek is hamar felfigyeltek tehetségére. Hatással volt rá az is, amikor apai nagybátyja, aki építész volt, nekiadta képeit, mondván: ezekre szüksége lehet, tanuljon, mert „nagy ember” lesz.

Az általános iskola után Mélyépítészeti Technikumba került Székesfehérvárra, amit – bár itt is kitűnően helytállt – a család anyagi nehézségei miatt két év után kénytelen volt abbahagyni, és kőfaragóként munkába állt. Közben az újságokban minden képzőművészettel, főleg szobrászattal kapcsolatos hírt elolvasott, így talált rá egyszer egy fényképre, ami egy szobrászt munkája közben ábrázolt. Nagy hatással volt rá a kép, nem is sejtette, hogy ez a híres művész – Kiss Kovács Gyula – nem is olyan sokkal később mestere, barátja, kollégája lesz.

Ennyi jel, véletlennek tűnő üzenet után elhatározta, hogy szobrász lesz. Budapestre ment, mert ez volt az egyetlen lehetőség, hogy célját el is érhesse. Hogy valaki szobrászművész lehessen, ahhoz az út – amiről ő bebizonyította, hogy csak elvileg van így – a Képzőművészeti Főiskolán keresztül

vezet. Mivel ennek feltétele azonban az érettségi, beiratkozott a Kölcsey Ferenc Gimnáziumba. Hogy közelebb kerülhessen álmához, s mivel pénze sem volt, ezzel egy időben elkezdett kőfaragóként dolgozni, és kőszobrásznak is tanult a Képzőművészeti Kivitelező Vállalatnál.

Nagyon kemény időszak következett. Úgy kellett helytállnia a tanulásban és a munkában egyszerre, hogy sokszor csak vízben megáztatott száraz kenyeret evett, s ha valaki ismerősnél nem tudta magát meghúzni, akkor a fűtetlen műhelykocsiban aludt. Mégis kitűnő eredménnyel, vörös diplomával végezte el a kőszobrász-szakot, néhány hét múlva pedig leérettségizett.

Már „csak” a főiskola hiányzott volna, hogy vágya valóra váljon. Oda bejutni azonban már akkor is majdnem lehetetlen volt. Segítséget jelenthetett volna egy ajánlás a Képzőművé-

A kezdetek...

szeti Kivitelező Vállalattól, de ennek vezetősége már meguntta, hogy ugródeszkának használják őket. Nekik nem művészekre, hanem munkásokra volt szükségük. Így – bár papíron megadták – valójában a színpalak mögött ez az ajánlás épp egy bélyeget jelentett; ezt tudatták is vele... Elment ugyan a felvételre, de mindez annyira kiábrándította, hogy elhatározta: a főiskola nélkül is szobrászművész lesz!

Folytatta hát a munkát a vállalatnál, közben azonban a Szegedi Nyári Tárlatra beadta egyik művét. Oda egyébként csak a „jogosítvánnyal” rendelkező, Képzőművészeti Főiskolát végzett, hivatásos szobrászművészek jelentkezhetek, ami egyben azt is jelentette, hogy a Népköztársaság Művészeti Alapjának tagjai. A beadott mű alatt viszont csak annyi állt: Bajnok Béla. Annyira meggyőző volt, hogy el is fogadták. A zsűri tagjaiban fel sem merült, hogy nem egy „valódi” szobrász, hanem „csak” egy valóban tehetséges és merész fiatal szobra kerül kiállításra és a katalógusba. Ha viszont valakinek egy alkotását a művészeti zsűri elfogadta, mivel a követelményeknek megfelelt, azzal művésszé nyilvánította...

A már ily módon elismert Bajnok Béla nem bízta el magát. Meg akarta tanulni a szobrászat minden csínját-bínját, ezért munkát vállalt egy neves és tehetséges, kiváló művész-szobrászházaspár, Kiss Sándor és Lesenyei Márta mellett. Ez a négy év bizony többet ért a főiskolánál, mert ők, akik azonnal felismerték tehetségét, lelkesen be is avatták a mintázás, az érem- és szoborkészítés mesterfokú fortélyaiba. Nemcsak tisztelt mesterei, hanem mentorai és – ami számára a legnagyobb dolog volt – barátai is lettek.

Alkotásai alapján 1971-ben a Képzőművészeti Alap is felvette tagjai közé. Igaz, egy évet kellett várnia erre, mert – balszerencséjére – műveit néhány nappal a felvételi határidő után tudta csak beadni a zsűri elé, akik ezeket a következő felvételi vizsgáig félretették, akkor azonban azonnal elfogadták. Ez nemcsak hivatásos szobrászművésszé avatta, hanem egyben jogvédelemhez és alkotási lehetőséghez is juttatta. Gyermekkorai álma elszántságának, kitartásának köszönhetően valóra vált.

Az eddigiek alapján szerintem már meg sem lepődünk, hogy Bajnok Béla még mindig nem érezte befejezettnek az utat, hiszen főiskolai végzettsége még mindig nem volt. Természetesen megint csak munka mellett elvégezte a Marx Károly Főiskola Esztétikai és Filozófiai Szakát, közben pedig alkotott.

Barátai révén került Pilisvörösvárra 1969-ben, ahol megnősült és le is telepedett. Máig meleg szívvel gondol vissza azokra a vörösvári sváb kőfaragókra, akik barátként segítettek neki munkájában. Oly nagy hatással voltak rá, hogy még a sváb nyelv elsajátításával is megpróbálkozott. Mára csak egy-két szó maradt meg benne, például a Hexenschuss – nem is teljesen ok nélkül, hisz ez a sokszor igen kényelmetlen helyzetű, kemény fizikai munka miatt máig pihenésre kényszeríti időnként...

Közös munka Lesenyei Mártával

Ugyancsak szívesen emlékszik vissza azokra a kőbányászokra is, akik – amikor hatalmas kőtömbből a szemük láttára, ott a bányában, időnként kötélről lógva faragta az emlékművet – eleinte kissé megmosolyogva, hitetlenkedve, majd egyre nagyobb tisztelettel nézték az apró termetű művészt munkája közben. Végül tiszteletbeli brigádtaggá fogadták, amire ma is büszke.

A pilisvörösvári bányászok iránt érzett tiszteletből – kérésükre – egyébként társadalmi munkában még közéleti szerepet is vállalt egy időre. A Községi Tanács munkájában vett részt. Fő törekvése a természet- és környezetvédelem meghonosítása volt. Javasolta, hogy induljon egy ilyen irányú és célú mozgalom Pilisvörösváron, szedjék össze a szemetet, tegyék rendbe és óvják a Szent János-tavat, amit a mai fiatalok sajnos már csak képekről ismerhetnek. Mivel úgy érezte, hogy tevékenysége eredménytelen, próbálkozásai gátakba ütköznek, befejezte.

De térjünk vissza művészi pályájára, alkotásaira!

Közel öt évtizede készíti műveit: kiplasztikákat, domborműveket, szobrokat, emlékműveket, érmekeket. Folyamatosan kapta vagy nyerte el pályázatokon a megbízásokat, még ő sem tudná hiánytalanul felsorolni ennyi idő termését. Bár elsődlegesen kővel dolgozik, nem áll távol tőle a fa és a bronz sem.

Műveivel országszerte rendszeresen szerepelt kiállításokon; Pilisvörösváron többször is. Büszkeséggel tölti el, hogy szülővárosa felkérésére több alkotást is készíthetett, így a Gyulai Várszínház, a Kórház és az akkori Tanács számára több plakettet, illetve egy portrét Kohán György Kossuth-díjas festőművésztől, mely portré fényképe a várost bemutató prospektusban is szerepel. Éremkészítőként egyik legnagyobb elismerés számára az volt, amikor 1973-ban, Petőfi Sándor születésének 150. évfordulóján az országos zsűri az ő plakettjét fogadta el. Ezen a pályázaton egyébként volt tanárai közül nem is egy szintén részt vett. Készített érmekeket kórházaknak, iskoláknak, vállalatoknak, településeknek, magán-személyeknek, az angol nagykövetségnek, de a Hős Háborús

Városok sorozat keretében még az akkori Szovjetuniónak is. Számára az utóbbi azért érdekes, mert a kijevi érmet 1959-es ottani látogatásának emléke alapján mintázta meg.

Tervezett és készített címereket, emlékplaketteket, emléktáblákat, polgármesteri nyakláncot.

A herceghalmi Fogadószobor gipszmintázása

hogy ez nem szobor, hanem emlékmű, jelkép. A Pilisi-mendencében élő bányászok munkájának, harcainak tiszteletére készítette, melyet a pilisvörösvári bányászsztrájk 50. évfordulóján avattak fel. Bár sok támadás érte, akikről igazán szolt:

Több városban van köztéri alkotása is, így Siófokon az Aranyparton, Budaörsön, Pálfán, Regölyön, Perbálon, Nagyszénáson, Szárazdon, Herceghalmon, Pilisvörösváron is látható szobra vagy emlékműve. Ezek közül többet is Erdős László ezredes avatott és Mayer Mihály püspök szentelt fel (itt meg kell jegyeznünk, hogy még a Képzőművészeti Alap tagjai közül sem mindenkinek van köztéri munkája...).

A pilisvörösvári alkotást, azt hiszem, minden itt élő ismeri. Bajnok Béla mindig is hangsúlyozta,

értették, mit szimbolizál, s a művész számára ez volt az elismerés.

Számos neves személyiségről készített kisplasztikát, domborművet vagy érmet, például Széchenyiről, Kossuthról, Petőfiről, Nagy Lászlóról (ez az egyik kedvence), Illyés Gyuláról, melyhez még az író-költő lánya is gratulált, Assisi Szent Ferencről, Teréz anyáról, II. János Pálról, Jézusról, Sissiről, és még hosszan sorolhatnánk.

Az egyik legérdekesebb kihívást Mózes kisplasztikájának elkészítése jelentette. Számára ő a sziklaszilárd hit, a tudás, a keménység, a megmaradás képességének szimbóluma, s mind ezt igyekezett művében is kifejezni.

II. János Pál pápa szentelte fel a római Szent Péter Bazilika altemplomának magyar kapuját 1980. október 8-án, amelyet magyar művészek alkotásaival díszítettek. Há-

A Szekrényessy-szobor agyagmintázása

rom reliefet ezek közül mestere, Kiss Sándor tervezett meg, kifaragásukat pedig Bajnok Béla végezte el itt, Pilisvörösváron. Az egyik dombormű Szent István király feleségét, a bajor származású (később boldoggá avatott) Gizellát ábrázolja a magyar koronázási palásttal. Boros Zoltán, pilisvörösvári plébános 2004-ben felkereste a művészt, és műtermében meglátta a dombormű gipszvázlatát. Felkérte őt, hogy a ligeti Szent Család templom számára készítse el ezt a reliefet, melyet 2005. december 30-án dr. Paskai László bíboros az általa bemutatott szentmisén szentelt fel, egy Teréz anyát ábrázoló domborművel együtt, melyet maga a művész ajánlott fel a templom számára (a vatikáni szobor újrafaragása előtt Bajnok Béla megszerezte a jogot és engedélyt Kiss Sándor özvegyétől).

Természetesen az ő munkájába is beleszólt a mindenkori politika. Emiatt volt olyan műve, amelynek tervét elutasították, és csak néhány évvel később készíthetett el.

Ma is alkot. Műtermében most is tervek, vázlatok várják megvalósulásukat, és hogy megérinthessenek valakit.

Bajnok Béla az egyszerűséget szereti. Azt vallja, hogy a kő diktál, a gondolat formálódik, ezek hatnak egymásra és a műre. Jó alkotást akkor lehet készíteni, ha arra az időre azonosulni tud a témával. Ha a művei akár egy embernek is katarziszt képesek okozni, akkor van értelmük. Szerinte ez a legnagyobb varázslat, ami a művészetben létezik.

Ehhez fűződik is egy kedves emléke: budaörsi szobrának avatóünnepségén az egyik kapuból egy asszony szaladt hozzá, láthatóan nagy zavarban, megragadta a kezét, és azt mondta: „Részvétem, művész úr, részvétem!”. Látszott rajta, hogy gratulálni akart, mert megérintette a szobor, de izgalmában rosszul fejezte ki magát. A művész megköszönte. Tudta, hogy alkotása nem volt hiábavaló...

Ma is kötődik alföldi gyökereihez, ezért ha pihenésre, nyugalomra vágyik családjával (három gyermeke és négy unokája van), visszavonul gyomaendrődi tanyájára, melyet az özszeomlástól szintén az ő fantáziája, tervei mentettek meg. Ha pedig feltöltődött, újult erővel alkot itt, Pilisvörösváron.

Az életrajz végén álljanak itt a művész saját szavai:

„Szerintem amit az ember nagyon akar, egy kicsit mindig sikerül! Ehhez azonban kell egy nagyon mély vágy is, amelynek milyenségét, mibenlétét Simai Mihály, József Attila díjas költő fogalmazta meg a legjobban.

A közös gyerekkori élményünk nyomán született Eperszedő szél című költeményében minden benne van, ami rólunk, rólam szól.”

Éhségünkhöz elszegődő,
szomjúságunk pártján álló,
az útszélről tenyerünket
megterítő szél,
melegajkú, szélesvállú
eperszedő szél!

Az eperfát együtt ráztuk...
emlékszel-e még?
Jókedvünkért szekeredre
fölvesszel-e még?
Fütyörészve a falunkig
Elviszel-e még?

...hullt fehér, és rózsaszín hullt,
lázasan lilás,
dús szemek közt, hajladozva
járt a jóllakás.
Piros is volt, poros is volt,
édességes édes is volt,
mézízére mint csókra,
úgy emlékezem –
míg e kóbor ifjúságban
lépked izzó mezítlábam,
s MINDENÉRT előrenyújtom
kékepres kezem...

Bajnok Ildikó

Mesterség és művészet

Bajnok Béla szobrászművész munkásságáról

Igen, immár Pilisvörösvár szobrászának mondhatjuk Bajnok Bélát, hiszen hosszú évtizedek óta itt él és dolgozik, a város ismert és tisztelt művész személyisége, noha eltérően más városokban élő szobrászoktól, köztéri munkáival nem zsúfolt lakóhelye. Nem azért, mert nem dolgozik eleget, dolgozik ő bizony ma is, hanem, mert – ez a legegyszerűbb válasz – így alakult... Bajnok Béla ismert személyisége a kortárs magyar szobrászatnak is, alkotásai, melyek között köztéri munkák, kisplasztikák és érmek egyaránt számba vehetők, sokhelyütt láthatók az országban. Pályája jellemző korára, arra az időszakra, mikor a tehetség sem talált magának könnyen utat. Bajnok Bélában azonban, az eredendően meglévő adottság, tehetség párosult szívós, kitartó pályára készüléssel, melynek aztán meglelt az eredménye.

A Gyulán 1937-ben született művész gyermekkorában nem gondolhatott a művész pályára. A jó manuális adottságokkal rendelkező fiatalember az ötvenes évek közepétől, 1955-től 1959-ig Székesfehérváron Építőipari Technikumban tanult. Szakmai képzettséget szeretett volna szerezni, így a hatvanas évek elején kőfaragó szakmunkás tanuló volt Gyulán. Ekkoriban már kifejezetten érdekelte, foglalkoztatta a kő, s tudta, ha komolyabb feladatok közelébe akar kerülni, akkor kőszobrászá kell válnia. Így kopogtatott be a budapesti Városligetben akkor elhelyezkedő Képzőművészeti Kivitelező Vállalathoz, ahol ez idő tájt az összes magyar köztéri új műalkotás kőszobrászati kivitelezése folyt, s ahol a legjobb szak-

emberek dolgoztak. Bajnok Béla is hamar szakmája elismert mestere lett, immár mint kőszobrász, s további szakmai pályafutását döntően befolyásolta a Lesenyei Márta, Kiss Sándor szobrászművész házaspárral való találkozása.

A hatvanas évek második felében már önálló szobrászként is jelentkezett munkáival, ugyanakkor a legjobb magyar szobrászok kőben kivitelezendő szobrain dolgozott, többek között Lesenyei Márta és Kiss Sándor köztéri plasztikáin. S ekkor hozott egy olyan döntést, amely szakmai pályáján is jelentős további emelkedést jelentett. 1970-től csak a szobrász házaspár kő- és famunkáin dolgozott, közben megtanulta a mintázás, bronzöntés minden csínját-bínját. Kiss Sándor nyitott, eleven személyisége, széles szakmai kapcsolatrendszere, tudását átadó alkata sokat jelentett a Gyuláról Budapestre került Bajnok Béla szobrászi, szakmai előrehaladásában, és addigi eredményeit igazolja, hogy 1971-ben tagja lett a Művészeti Alapnak. Immár hivatásos művész, aki 1973-ig dolgozott együtt a művész házaspárral, majd ezt követően önálló szakmai tevékenységet folytatott. Eldőlt, hogy már nem Gyula az otthon, hanem a főváros, s annak közelében, Pilisvörösváron találta meg azt a környezetet, ahol lakni és egyben dolgozni is tudott, fokozatosan kialakítva műtermét, műhelyét. Első önálló kiállítását is itt rendezte 1975-ben, majd ezt követte a szülővárosában, Gyulán történő művészi bemutatkozása, 1977-ben.

Bajnok Béla munkásságában feltűnő, hogy a szobrászat minden ágában, műfajában otthonosan mozog. A pályához faragó, „elvevő” szobrászként közelített, nem is véletlen, hogy minden kőből készült későbbi köztéri szobrát maga kivitelezte. A fa is végig közel áll személyiségéhez, ugyanakkor olyannyira vált mintázó szobrásszá, hogy a Képcsarnok Vállalathoz a hetvenes években több bronz kisplasztikát készített, s ezzel együtt vált kitűnő, igényes és elmélyült érmésszé.

Sokoldalúsága tehát igaz a szobrászat mesterségbeli területére, s igaz pályája művészi ívére, amely nem igazán jellemző kortárs szobrászainkra, ugyanis a két alkotói módszer túlnyomó többségében eltérő személyiséget kíván. A mintázó

szobrászok inkább talán a dinamikusabb, elevenebb személyiségek (e művek valósulnak meg végső soron bronzból), a faragó művészek a megfontoltabb, türelmesebb alkatok, akiket nem zavar a mű elkészülésének relatív lassúsága (e művek készülnek pl. kőből). Bajnok Bélában mindkét művészi magatartástípus érzékelhető, de az ő esetében ezek nem feszültségben, hanem harmóniában egyesülnek. Ennek megfelelően nagyméretű kőből készült munkáit is először agyagból maga mintázta meg.

Faragás közben

Már a hetvenes évektől készített köztéri szobrokat, s 1978-ban készült el máig legjelentősebb Pilisvörösváron felállított köztéri munkája, az 1928-as bányászsztrájk emlékére készített emlékmű. Bár akkoriban a mű születése, felállítása mögött erőteljes politikai háttér volt, azt kell mondanunk, hogy a fiatal művész korszerű megoldást választott, s távol tudta tartani magát bármiféle harsogó küzdelemábrázolástól, ami ma is feltűnő, és a mű esztétikai tartósságát jelzi. A nagyméretű,

szinte monumentális, organikus formákban meghagyott kő zárja magába a bánya szorongató világát, s itt, egy fülkében helyezkedik el a bronz bányászlámpa, alatta az emlékfelirattal. Már itt megmutatkozik a szobrásznak az a különleges megoldások iránti érzékenysége (mellyel később többször él), hogy a követ és a fémet egyesíti, egy plasztika keretében szervesen építi össze. Ezt a megoldást választotta a munkásságában immár klasszikusnak nevezhető Delelő című kisplasztikájában, melyben a követ és a fémet egyesíti az alföldi szürke marhák ábrázolásánál.

Jóval később ez a kettős anyaghasználat valósul meg a Pálfára elhelyezett hősi emlékművén, ahol a kibontott gótikus ívelésű ablakba helyezi el emlékharangját, s a művön ugyancsak bronzban talál helyet a két-angyalos magyar királyi címernek. Egészen más tematikájú Bogarak című kisplasztikáján a talajt egy természeti formákra emlékeztető kőszikladarab jeleníti meg, és ezen helyezkednek el, az anyagba mintegy be-

Éremkészítés

leágyazódva az ólomból készült bogarak. A következőkben még többször felfigyelünk e technikai megoldásának izgalmasságára, mely sohasem öncélú bravúrra törekvés, hanem mindig nagyon is a kifejezés érdekeit szolgálja.

Mint kőhöz igazán értő szobrász, jeles köztéri művei valósultak meg süttői mészkövekből. Így Illyés Gyula portréja szintén Pálfán, 2002-ben. Az eredeti méretnél nagyobb arányú fej nyugodt, harmonikus, sima felületekkel formált, míg a büszk felsőtest fragmentumán a kő anyagát durvábbra hagyta a művész, ezzel is sajátos feszültséget adva művének. Szép, arányos, tiszta munkája Budaörs városköszöntő szobra, amelyet egy szinte megnyújtott nőalakban faragott meg, aki kezében tartja a város múltjára utaló „750 év” címerformát. Igen plasztikusan érzékelteti a kemény kőben a nőalak finoman redőzött öltözetét. A Balatont először átúszó Székelyhídi Szekrényessy Kálmán kb. másfélszeres léptékű, egyenes tartású emlékműve is kőből szervesül a siófoki Balaton-part sétányához. Szépen kidolgozott fej, erősen sportos testtartás, bal kezében a megérdemelt babérkoszorúval. Az 1997-ben készült mű Bajnok Béla szobrászatának állandó értékűségét jelzi.

A művész Regölyre és Szárazra készített hősi emlékművei az organikus, a természet által létrehozott formákat egyesítik keményebb megoldásokkal. Az oszlopszerűség érzékeny domborműves faragásokkal válik lágyabbá, mementó-szerűvé.

Bajnok Béla kitűnő domborművek, plakettek és érmek készítője, melyek különböző anyagokból valósultak meg. Látványos Villon-domborműve, mely egy erős tartású személyiséget idéz meg a történelemből, azzal a kitűnő plasztikai ötlettel megtoldva, hogy az íróra, költőre utaló tollat mintha bronzból szervesítené az arcmás fölé.

Meghatóan érzékeny a Nagy Lászlóról vörös márványban faragott domborműve, ahol a határozott tekintetű fejportrét szinte szeretettel veszi körbe egy ló nyaka, feje, sörénye.

Széleskörű plakett- és éremművészetében többféle tematikát találunk. Többször használ fel címereket városérmeihez, egészen egyéni módon mintázta meg a különböző csillagképeket, ismertek portré-érmek.

Lakóhelye, Pilisvörösvár címerét dolgozza tovább a város betelepülése 300. évfordulójára, 1989-ben készített plakettjé-

ben, tiszta kompozícióban, mives megoldással. Motívumokban szinte tobzódó az Állami Gazdaságunkért, Bácsszőlős című vagy a villányi táj látványos szépségeit ábrázoló érem.

Portréérmei közül kiemelkedik Kodály Zoltánról és Ady Endréről készített munkája. Kodálynál emelkedett, tiszta nyugalom, Adynál feszített szorongás érzékelhető. A művész portrészobrása egybekapcsolódik érmészetével. A fiatal Albert Schweitzert megörökítő faragott arcmása hitet és emberséget sugároz.

Munkásságának komplexitását jelzi, hogy Petőfi Sándorról készített fejportré plasztikát, domborművet, érmét. Szobor portréjában nem a hőst, nem az energiától duzzadó, dinamikus Petőfi-képet mintázza meg, hanem az igazi, valódi lírai költőt. A költő nem is velünk néz szembe, hanem maga elé tekint ama föld felé, amely nem sokára máig ismeretlen helyen nyeli el előlünk testét, immár lehet, hogy az örökkévalóságig.

Bajnok Béla kisplasztikái közül szép arányú a Leányka mandolinnal, mely valamiféle művészet-allegóriaként hangsúlyozza minden művészet fontosságát. Rendkívül nehéz a születés, a szülés csodáját plasztikailag megörökíteni. Hurrá! (Lilike) című munkájában Bajnok Béla képes erre. A bronzba kiöntött mű óvó kezek között teszi láthatóvá az újszülöttet, az élet csodáját.

Kifejezetten jelentőssé vált Bajnok Béla szakrális művésze-te, amelyben azonban mindig megőrzi személyisége szuverenitását, saját személyes mondandójának elsőbbségét. Assisi Szent Ferenc fejportréjához megfaragja a szelíd madarakat. Harmonikus kapcsolatot jön létre a végső soron tömör kompozícióban Ferenc tekintete és a madarak között. A Pilisvörösvári Szent Család templomban elhelyezett Teréz anya domborműve alkalmazza azt a módszert, mely Bajnok Béla szobrászatának egyik jellemzője, az áttört megoldást. A rendkívül mivesen, nagy gonddal megfaragott áttört gótikus ablak előtt finom érzékenységgel látjuk Teréz anyát, a rá jellemző kendőben, imára kulcsolt kezekkel. A mű azt fejezi ki, ami Teréz

anya ars poeticája is volt: a hit (jelképe a látványos gótikus ablak) fontosabb, mint ő, a hívő (aki szerényen meghúzódik a kompozíció jobb alsó sarkában). Ugyancsak a Szent család templom ékessége a Gizella királyné a paláttal című dombormű, amelyet Bajnok Béla dombormű szobrászata egyik csúcának tartunk. A képi motívumok kora reneszánsz látásmódra utalnak. Gizella királyné a paláttal – az egyszerűsített tervhez képest – bravúros technikai kivitelezésben jelenik meg a néző számára. Az anyaghasználat összetettsége a művet látványossá, szuggesztívvé teszi.

Műteremrészlet

Legutóbbi munkái közül fontos kiemelni Az én országom nem evilágból való című faragott fejportróját. A fej arányosan simára csiszolt felületei igazodnak a nyugodt, sorsába beletenyugvó Krisztus arcához, mely azonban a nyak utáni átmenetet követően a törzsnél már jelzésszerű testiséget ábrázol, ott azonban töredezett megoldásokkal. Ennek az ütköztesnek rejtett feszültségkeltő hatása van.

A hozzá talán legközelebb álló kövek faragása mellett folyamatosan figyelhetünk igényes, tiszta fafaragásaira is, melyekben – az anyag természetéből eredően – inkább népies témák ültetődnek át a szobrászat világába (Siratók, Parasztstáció).

Bajnok Béla a kortárs magyar szobrászat szívósan dolgozó azon elmélyült alkotója, aki témáiban kötődik a magyar múlthoz, történelemhez, egyéni értelmezésben kapcsolódik a magyar szakrális művészetéhez, s ez a szellem áthatja plasztikai világát. Gazdag tematikájával szervesül változatosan igényes technikai eszköztára. Így összegződik eggyé munkásságában mesterség és művészet.

Feledy Balázs
művészettörténész

Plakett a gyulai kórház felkérésére, 1988-ból

Gondolatok Bajnok Béla rendhagyó tárlatán

Az ősz fényei szűrődtek át a lombokon. Milyen érdekes visszagondolni: minden találkozásunkkor ragyogóan sütött a nap...

Furcsa hangulat vett rajtam erőt ligeti házad kis udvarán. A kőpadon ültünk és beszélgettünk első ízben, majd át az udvaron a „szentélybe”, a műterembe ballagtunk, és szóttuk a szót, szóttuk egyfolytában.

Teltek a hetek. Azóta többször is jártam nálatok, de már egyenesen a műterembe, a szobrok közé vittek lépteim, s te hagytad ezt. Sok mindent láttam itt, „élő” alkotásokat, s régi fényképeken még korábbiakat. Egy alkalommal téged elszólított valamiért Éva asszony, s én magamra maradtam eddigi beszélgetéseink emlékeivel, körülöttem a megkövült valósággal.

Ahogy körbefutott tekintetem e kőbe, fába-fémbe formázott sokaságon, olyan érzésem támadt, hogy az itteni „hús-vér” szobrok közé megérkeztek a már távoli városokban, falvakban állók is. Befogadásukra tágultak a falak, de mindezt csendben, békésen tették. Úgy, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne...

Azóta már idehaza is e körkép közepén találom magam, mikor Rád és arra a Felfoghatatlanra gondolok, ami műveidből sugárzóan csak a Tiéd.

Emlékszem rá, elsőként hősi emlékműveid fogtak meg, közülük is leginkább a keresztes-menórá, a Regölyön álló. Nem hiszem, hogy ezt az igazi, e szent, vallások közti harmó-

niát eddig sokan tudták volna ilyen tömören, ennyi tapintattal láttatni-éreztetni. A keresztben a keresztények, a szomszédos felületen a hétágú gyertyatartó (menóra) alatt a zsidó elesettek neveit olvashatjuk. Mindegyikük az övéi közt nyugszik, de egyként adták életüket ezért a földért, a haza becsületéért, nevüket is együtt övezi az emlékezés...

Sokat gondolkodom azon, hogy egy mű megalkotása előtt milyen gondolati, lelki magasságokat-mélységeket jár meg a művész? Hogy képes mindezt egy kőtömbbe, festővászonra vagy kottapapírra tömöríteni úgy, hogy ő maga is elégedett legyen vele, és művének befogadója is azt érezze ki belőle, amit „kell”, vagyis azt, ami a mű hivatása?

Mózes – 1969 (fekete márvány)

Kitűnő példa erre a Mózes. A fekete márvány már önmaga is a komolyságot, az állandóságot sugallja. Az arcot körbevevő haj-szakáll-koszorú egyet emel ki, kerekez: az Isteni Tízparancsolatot. Még orrát, száját, szemét is csak sejtjük, de végül semmi más nem érdekes, csak a Törvény és ennek megtartása! Mint amire te magad is hosszas vívódás után jutottál: „Ki is ez a Mózes? Hiszen Mózes maga a Törvény!”

Különös szerepe volt egész életedben, és ma is egyik éltető elemed a környező táj, a természet óvása, védelme. Fájdalmas jelkép áll csendesen műtermed ajtaja mellett: vihar (vagy a romboló ember...?) sújtotta, szilánkosra tört fán egy halott madár a törzs-ág keresztire szegezve...

Különös szerepe volt egész életedben, és ma is egyik éltető elemed a környező táj, a természet óvása, védelme. Fájdalmas jelkép áll csendesen műtermed ajtaja mellett: vihar (vagy a romboló ember...?) sújtotta, szilánkosra tört fán egy halott madár a törzs-ág keresztire szegezve...

Szívet tépő, felrázó, ordító jelkép! Ember! Ezt akartad? Bántott téged ez a fa, ez a lehanyatló fejű madár? Miért tetted? Állj meg végre, ne pusztíts tovább!

Csak magamban kérdelem és nagyon hal-
kan: miért a műterem-
ben áll, miért nem lát-
hatja mindenki, jók és
rosszak ezt a fába fara-
gott, aggódó, égbe kiál-
tó fájdalmat?

Két olyan művedre
esik most tekintetem,
melyeken a kezeké a
főszerep.

Egyik egy kicsiny
plakett, mellyel szülővá-
rosodat, Gyulát tisztel-
ted meg, annak is sok-
sok életet világra segí-
tő, meggyógyító híres-
neves kórházát. Dús-
lombú fa ad glóriát egy
életét, egészséges ön-
magát diadalittasan fel-
mutató karcsú nőalak
körül. Szépségén, töké-
letességén örködik a
gyógyítást jelképező két
kéz.

Természetvédelem – 1977 (fa)

Másik: egy szobor az akkor épp megszületett pici unokád-
ról, Lilikéről. Mint a virág szirmai, úgy borulnak az oltalmazó
anyai kezek védőn a kicsi életre. A csepp arcon, lehunyt sze-
mein a biztonság békéje. Megragadóan szépek így együtt...

Mikor először jártam itt, Vörösváron – ez ugyan nem mos-
tanában volt, de – már akkor is elsők közt tűnt fel a város köz-
pontjában egy hatalmas mészkő-tömb. Közepén tárna nyílik,

bejáratában karbid bányászlámpával. Az akkori község éhes, rongyos, fázó bányamunkásai sztrájkjának emelt emlékmű súlyos tömörségével, és a lámpa-vonzotta fénnel is arra emlékeztet, hogy a bánya és a bányász munkájának méltósága megtörhetetlen, elvehetetlen.

Életedben sok mindenben mentél át. Hol felemelt, hol elejtett sorsod. Mostanra, túl a hetvenen beszélgetéseink közben szavaidból gyakorta éreztem keserűséget; azt, hogy mára már más lett az élet, egyre kevesebben törődnek a művészetel, a művészekkel. Igen, igaz...

Szavak nélkül is elmondja ezt öt éve készült Megváltó arc-szobrod, melynek már címe is a távolodást, az elfordulást érezteti: Az én országom nem e világból való!

A távolba tekintő, felhőkön túl látó, komoly-szép Krisztus arc valóban mintha egy messzi, igazabb világot látna. Arcában, tekintetében kimondva-kimondatlanul is Magad láttatod...

Ugye, nem haragszol Béla, ha most e mű gondolati tartalmával vitatkozom? Biztos vagyok benne, hogy Neked, annak a talentumnak, amit a Teremtőtől kaptál, és mindvégig ennyi művészi alázattal használtál, nagyon sok dolga van még itt, ebben a világban.

Joggal mondom vajon ezt? Két szoboralkotásodról szólok, és bízom benne, hogy az imént mondottakban igazat adsz nekem.

Nem említettem eddig nőalakjaidat. Ők a valódi ékességei e valós és mégis képzeletbeli szoborgalériának! Szemet-szívet gyönyörködtetően szépek, életet igenlőek!

Újra csak a hallatlan gondolati tömörség példája szobrod, amely az „Áldott állapotban” címet viseli. A szent szüzet ábrázoló szobrok-festmények csak ritkán mutatják Máriát mint gömbölyödő, várandós, emberi kismamát. A szépséges márvány-nőalak védőn fogja össze kezeit magzatán. Gyönyörű jel: a keblein megtörő köntös és köztük egy függőleges, alig-alig látható ránc a születendő, felnövő majd a halálba térő Jézus keresztjét, az ember megváltásának örök jelképét idézi meg. Kőbe vésett jövődőlés...

Szólnék még itt egy másik szobrodról is, mely már régen a közeli Herceghalmon áll, de gipsz megfelelője – hála Istennek! – műtermedet gazdagítja.

A „Fogadósobor” egy kenyeret kínáló fiatal nőalak. Mikor először megláttam, arra gondoltam, ha ez a sudár, gyönyörű természetű nő élőben állna itt, ahány férfi csak látja, boldog lehetne már egyetlen mosolyától is...

Fogadósobor Herceghalom – 1987
(a végleges mű anyaga mészkő)

ne már egyetlen mosolyától is... Arcán, tartásán az örök nő végtelen nyugalma, a szeretetteljes fogadás és az élet – a kenyér adásának ígérete.

Aztán amint fényképeztem, az ablakon besugárzó nap fényében felfedeztem valamit: egy olyan, alig kivehető mosolyt, amelyhez hasonlót eddig csak Mona Lisa arcán láttam. Kérdeztelek: ezt a csodálatosan sugárzó, világot szebbé tevő, rejtélyekkel teli mosolyt tudatosan alkottad, varázsoltad arcára? Éreztem, hogy nagyon meglepődtél!

Hogy történt akkor ez? Valami tudattalan ihlet vezethette az alkotó kezet?

Most és itt térek vissza arra, hogy vitatkozom a „...nem e világgal...”. A művész, akinek ilyen, Istentől kapott adottsága, hatalma van, ne álljon meg, hanem alkosson, alkosson még! Jó volna, hogy amint Mestereid Neked, Te is tovább adnád az arra hivatottaknak a szikrát!

Lelket adtál szobraidnak – hidd el: ők és mindenki, aki Téged becsül, szeret, adnak majd elég erőt további alkotásaidhoz...

Baráti üdvözléssel:

Pócsi János

Kiállításai

Egyéni kiállítások:

1975 Pilisvörösvár

1977 Gyula

1980 Gyula

1985 Pilisvörösvár

Válogatott csoportos kiállítások:

1975 Alföldi Tárlat, Szeged

1997 30. Alföldi Tárlat, Szeged

Meg kell jegyeznünk, hogy – mint életrajzírója, Ildikó leánya is megjegyzi – a művész sajnos nem sokat törődött azzal, hogy a műveinek megjelenéséről szóló újságcikkeket és egyéb írásokat megőrizze. Fájdalom, jómagam sem tudtam a fentiekén kívül máshoz hozzájutni.

Pócsi János

Szobrok, kisplasztikák,
érmek, plakettek

Köztéri szobrok, emléktáblák

Az Illyés Gyula-emléktábla domborműve – 1995 (bronz)
Felsőrácegrespuszta

Illyés Gyula mellszobra – 2002 (mészki)
Pálfa, Községháza

Városköszöntő – 1988 (mészki)
Budaörs, Városháza

Székelyhidi Szekrényessy Kálmán szobra – 1997 (mészki)
Siófok, Balaton-part

Hősi emlékmű – 1992 (mészakő, ólombetűk)
Regöly

Az 1928-as bányászsztrájk emlékműve – 1978 (mészró)
Pilisvörösvár

Hősi emlékmű – 1995 (mészkö)
Pálfa

Hósi emlékmű – 1993 (mészáló)
Szárzsd

Szobrok, domborművek

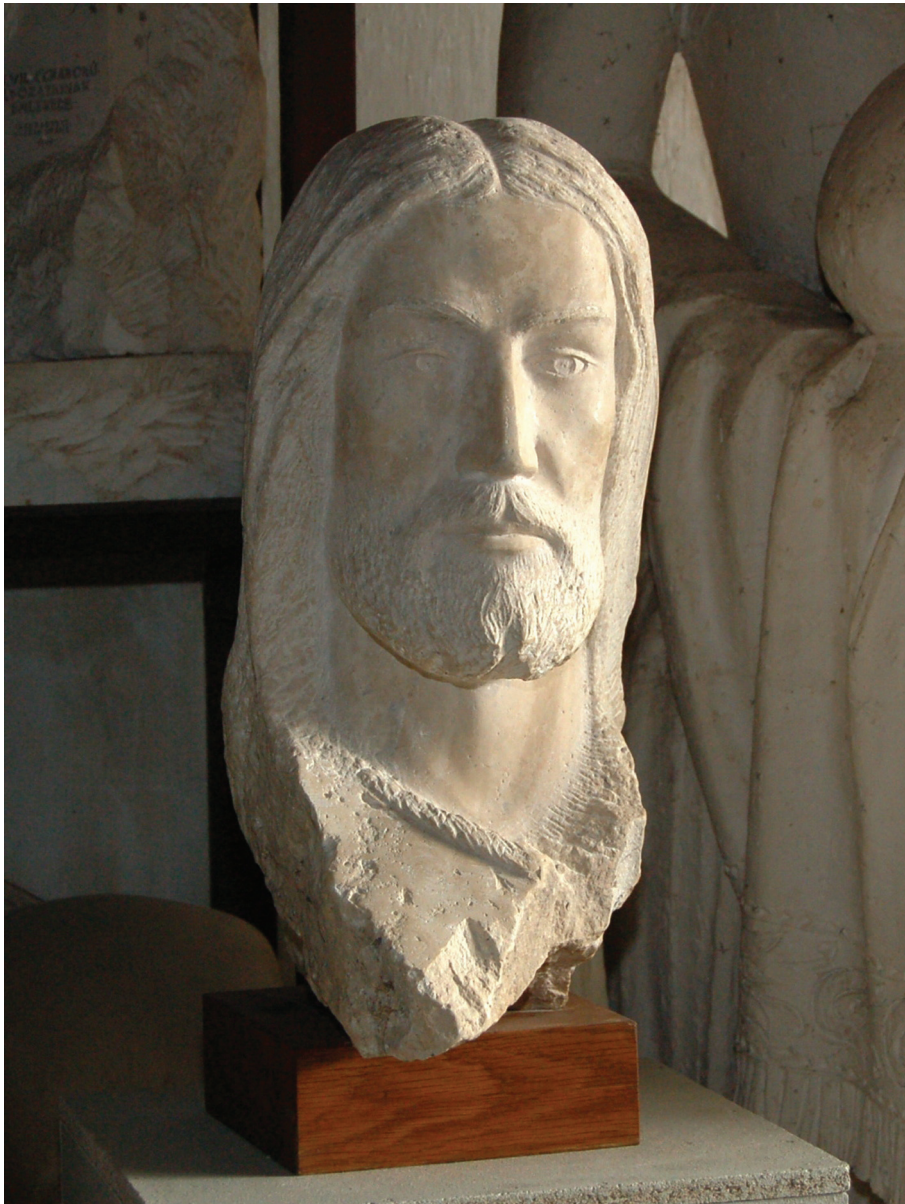
Holdanya – 2004 (márvány)

Sissi-terv. A mű 1998-ban készült el (bolgár mészke)

Assisi Szent Ferenc – 2007 (mésző)

„Az én országom nem e világból való” – 2004 (mészki)

Villon – 1999 (vörösmárvány)

Albert Schweitzer – 1996 (mészki)

Teréz anya – 1997 (mészki)
Pilisvörösvár, Szent Család templom

Áldott állapotban – 2006 (márvány)

Nagy László domborműve – 1999 (vörösmárvány)

Siratók – 1975 (fa)

Petőfi mellszobra – 1973 (bronz)

Szárny szegett angyalok repülése – 2007 (bronz)

Leányka mandolinnal – 2005 (bronz)

Hurrá! (Lilike) – 2008 (bronz)

Plakettek, érmek

Sissi – 1999 (bronz)

Kodály Zoltán – 1971 (bronz)

Ady Endre – 1977 (bronz)

Petőfi Sándor – 1973 (bronz)

Állami Gazdaságunkért, Bácsszőlős – 1983 (bronz)
Állami Gazdaságunkért, Villány – 1980 (bronz)

Muttnyánszky Ádám Szakképző Iskola – 2003 (bronz)

Albert Schweitzer – 1992 (bronz)